

The Influence Of Social Pressure On Women's Consciousness In Sylvia Platt's Poetry

Nodira Rozikovna Qurbanova,

Associate Professor, Bukhara State University, PhD

n.r.qurbanova@buxdu.uz

Malikabonu Shavkat qizi Bakhtiyorova,

Master's student, Bukhara State University

malikabonubaxtiyorova@gmail.com

Abstract

This article analyzes the complex relationship between social pressure and female psychology in the works of Sylvia Plath, a major representative of 20th-century American poetry. The focus of the study is on the internal changes of the lyrical heroine in the poet's works under the influence of traditional gender roles and patriarchal pressures established by society.

Keyphrases: Sylvia Plath, confessional poetry, social pressure, female psychology, patriarchal society, gender roles.

Annotatsiya

Ushbu maqolada XX asr Amerika she'riyatining yirik vakili Silviya Plat ijodida ijtimoiy bosim va ayol psixologiyasi o'rtasidagi murakkab aloqadorlik masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot markazida shoira asarlaridagi lirik qahramonning jamiyat tomonidan o'rnatilgan an'anaviy gender rollari va patriarxal bosimlar ta'sirida kechgan ichki o'zgarishlari yoritilgan.

Tayanch iboralar: Silviya Plat, 103onfessional she'riyat, ijtimoiy bosim, ayol psixologiyasi, patriarxal jamiyat, gender rollari.

Kirish

Adabiyot asrlar davomida inson ruhiyatining ko'zgusi bo'lib kelgan bo'lsa, unda ayol obrazi va ayol qismati masalasi hamisha markaziy o'rinlardan birini egallab kelgan. Biroq adabiy jarayonda ayollar mavzusining namoyon bo'lishi uzoq vaqt davomida muayyan ijtimoiy qoliplar va estetik me'yorlar doirasida cheklanib qoldi. Klassik adabiyotda ayol ko'pincha yo ideallashtirilgan ilhom parisi, yoki oilaviy qadriyatlarning sadoqatli himoyachisi sifatida tasvirlangan bo'lsa, modernizm va undan keyingi davrlarga kelib, bu yondashuv tubdan o'zgardi. Endilikda yozuvchilar ayol xarakterini yaratishda shunchaki tashqi go'zallik yoki ijtimoiy maqomga emas, balki uning ichki olamidagi evrilishlar, ongosti kechinmalari va jamiyat bilan to'qnashuv nuqtalariga asosiy e'tiborni qarata boshladilar.

Shu nuqtai nazardan, adabiyotda ayollar masalasi shunchaki mavzu emas, balki murakkab ijtimoiy-psixologik tizim sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchilar lirik qahramonning ichki ovozi eshittirish orqali o'quvchiga jamiyatning ko'rinmas tazyiqlarini va bu tazyiqlar ostida ayol shaxsiyatining qay darajada o'zgarishini yetkazib berishga intiladilar. Bu jarayonda ramzlar va metaforalardan foydalanish, qahramonning hissiy kechinmalarini ijtimoiy voqealar bilan parallel ravishda tasvirlash asarning badiiy qimmatini va ta'sirchanligini oshiruvchi asosiy omillardan sanaladi.

Asosiy qism

Adabiyotshunoslikda ayollar mavzusi va Silviya Plat ijodi ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Plat she'riyati asosan "konfessional" (e'tirof) she'riyat yo'nalishining yorqin namunasi sifatida baholanadi va bu borada bir qator nufuzli olimlar izlanishlar olib borishgan.

Plat merosini tizimli o'rgangan tadqiqotchilar orasida Hezer Klark (Heather Clark) alohida ajralib turadi. Uning *"Red Comet: The Short Life and Blazing Art of Sylvia Plath"* asari shoira hayoti va ijodini ijtimoiy-madaniy kontekstda yoritgan eng mukammal biografik tadqiqotlardan

biri sanaladi¹. Shuningdek, feministik adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan Linda Bundtzen² (Lynda K. Bundtzen) Plat she'rlaridagi ayol obrazini patriarxal tizimga qarshi isyon sifatida talqin qilgan. U shoira ijodidagi "ona", "umr yo'ldosh" va "ijodkor ayol" rollari o'rtasidagi ziddiyatlarni jamiyat tomonidan o'rnatilgan bosimning oqibati sifatida baholaydi.

Silviya Platning ijtimoiy bosim va ayol ruhiyati ziddiyatini eng mukammal ochib bergan asarlaridan biri "Tulips" ("Lolalar") she'ridir. Bu she'r shifoxona muhitida yozilgan bo'lsa-da, aslida u ayolning jamiyatdagi barcha majburiyatlaridan voz kechib, mutlaq sukunatga o'zligiga qaytish istagini ifodalaydi. "Tulips" ("Lolalar") she'ridan parcha:

"The tulips are too excitable, it is winter here.

Look how white everything is, how quiet, how snowed-in.

I am learning peacefulness, lying by myself quietly...

I am nobody; I have nothing to do with explosions³."

She'ning ilk misralarida qahramon *"I am nobody"* (Men hech kimman) deydi. Bu shunchaki tushkunlik emas, balki jamiyat unga yuklagan "rafiqa", "ona", "uy bekasi" sifatidagi mas'uliyatlardan charchash natijasidir. U shifoxonadagi oq muhitni (sukunatni) afzal ko'radi, chunki bu yerda undan hech kim hech narsa talab qilmaydi. Ijtimoiy bosim ayolning o'zligini shunchalik charchatganki, u hatto o'z ismini ham unutishni, "shaxs" bo'lmaslikni baxt deb biladi. She'rda ikki qarama-qarshi rang to'qnashadi: Oq va Qizil.

Oq rang - bu qahramon intilayotgan erkinlik, sukunat va ijtimoiy "yo'qlik".

Qizil lolalar - bu jamiyat, tiriklik, oilaviy majburiyatlar va og'riqli xotiralarning ramzi. Lolalarning "o'ta jo'shqin"ligi (too excitable) qahramonning tinchini buzadi. Ular ayolga uning tashqaridagi mas'uliyatlarini, uni kutayotgan ijtimoiy hayotni eslatadi. Ma'naviy bosim aynan shu lolalar timsolida namoyon bo'ladi - ular hatto shifoxonaning sokin xonasida ham ayolga "nafas olishga" qo'ymaydi.

She'ning keyingi qismlarida qahramon o'zining turmush o'rtog'i va bolalari aks etgan suratga ishora qiladi:

"My husband and child smiling out of the family photo;

Their smiles catch onto my skin, little smiling hooks."⁴

Bu yerda Plat "tabassum"ni "qarmoq" (hooks) deb ataydi. Bu juda kuchli metafora. Odatda baxt ramzi bo'lgan oilaviy tabassum lirik qahramon uchun uni erkinlikdan mahrum qiluvchi, uni "uyga", "majburiyatlarga" tortib ketuvchi kishan sifatida tasvirlanadi. Bu ijtimoiy bosimning ayol ongida naqadar chuqur va og'riqli ildiz otganini ko'rsatadi.

Plat tahlilida ayol ongi shunday bir nuqtaga keladiki, u uchun jamiyat kishanlaridan qutilishning mutlaq iloji yo'qday bo'lib qoladi. U lolalarni "dahshatli" deb biladi, chunki ular uni yashashga, ya'ni yana o'sha ijtimoiy qoliplar ichiga qaytishga majbur qiladi.

Ushbu she'r tahlili Silviya Plat ijodida ijtimoiy bosim faqat tashqi tazyiq emas, balki ayolning ichki dunyosini egallab olgan, uni o'z uyida, o'z tanasida va hatto o'z oilasida ham "mahbus"dek his qilishga majbur etuvchi tizimni tasvirlaganini isbotlaydi. Lolalarning qizil rangi ayolning tomirlarida urayotgan hayotga emas, balki uni jismonan va ruhan holdan toydirgan ijtimoiy "shovqin"ga ishoradir.

Xulosa

Silviya Plat ijodida ijtimoiy bosim va ayol ongi o'rtasidagi munosabatlarni tadqiq etish natijasida xulosalar chiqarish mumkinki, Plat she'riyatida jamiyat tomonidan ayolga yuklangan an'anaviy gender rollari (rafiqa, ona, uy bekasi) lirik qahramon uchun himoya emas, balki uning shaxsiy "Men"ini yemiruvchi bosim manbai bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, shoira qo'llagan ranglar (oq va qizil), tibbiy instrumentlar va oilaviy ashyolar simvolikasi ayol ongining ichki og'riqlarini ifodalashda yuqori darajadagi badiiy vosita bo'lib xizmat qiladi. "Tulips" she'ridagi "oq sukunat" ijtimoiy shovqindan qochish ramzi bo'lsa, "qizil lolalar" uni erkinlikdan mahrum etuvchi ijtimoiy hayotning agressiv in'ikosidir.

¹ Clark, H. Red Comet: The Short Life and Blazing Art of Sylvia Plath. Knopf, 2020.

² Bundtzen, L. K. Plath's Incarnations: Woman and the Creative Process. University of Michigan Press, 1983.

³ Plath, S. The Collected Poems, Harper & Row, 1981, p-160

⁴ Plath, S. The Collected Poems, Harper & Row, 1981, p-160

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Axelrod, Steven Gould. *Sylvia Plath: The Wound and the Cure of Words*. Johns Hopkins UP, 1990.
- Bundtzen, Lynda K. *Plath's Incarnations: Woman and the Creative Process*. U of Michigan P, 1983.
- Clark, Heather. *Red Comet: The Short Life and Blazing Art of Sylvia Plath*. Knopf, 2020.
- Plath, S. *The Collected Poems*, Harper & Row, 1981.
- Plath, Sylvia. *The Collected Poems*. Edited by Ted Hughes, Harper & Row, 1981.
- Qurbonova, N. R. "Ted Xyuzning Inson-Tabiat Mavzusi Badiiy Ifodasida Ramz Yaratish Mahorati." *Buxoro Davlat Universiteti Ilmiy Axboroti*, no. 12, 2024.
- Qurbonova, N. R. "Analysis of Setting in Emma by Jane Austen." *International Engineering Journal for Research & Development*, vol. 6, no. TITFL, Apr. 2021, pp. 123–126.
- Sexton, Anne. *The Complete Poems: Anne Sexton*. Houghton Mifflin, 1981.
- Woolf, Virginia. *A Room of One's Own*. Hogarth Press, 1929..